

**ДИДАКТИЧКО - МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И
ПРЕПОРУКЕ – СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ
РУСКОГ ЈЕЗИКА**

Бања Лука, август 2022. године

У изради материјала учествовали:

- Сања Милићевић, Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци
- Марко Давидовић, ОШ „Свети Сава“ Гацко и СШЦ „Перо Слијепчевић“ Гацко
- Мирјана Слијепчевић, СШЦ „Перо Слијепчевић“ Гацко
- Драгиша Глишић, ОШ „Свети Сава“ Зворник
- Слободанка Недимовић, ОШ „Јован Дучић“ Ламовита, Приједор
- Кристина Матаруга, Републички педагошки завод Републике Српске, координатор стручног тима

САДРЖАЈ

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ - СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА	4
Слушање и разумијевање	6
Читање и разумијевање.....	6
Говор.....	7
Писање.....	8
Лексика.....	8
Домаћи рад.....	9
Пројекти	9
Праћење, вредновање и оцјењивање	10

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ - СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ РУСКОГ ЈЕЗИКА

Настава руског језика у основној школи се усмјерава на когнитивно учење. Приликом реализације наставног процеса паралелно се развијају и усмена и писана комуникација. То значи да се пажња подједнако посвећује развоју свих језичких вјештина: слушању и читању у оквиру разумијевања, говорној интеракцији и продукцији, те писању и њима се приступа и на интегрисан и на индивидуалан начин.

У реализацији наставног процеса, у средишту пажње је ученик и процес учења. Наставник није више једини извор знања, него је, у складу са методолошким постулатима, модел и треба да упућује ученике да користе друге изворе знања и како да уче. У настави страног језика у основној школи треба водити рачуна о узрасту ученика и његовим индивидуалним особинама. Од наставникових способности и креативности у великој мјери зависи подстицање мотивисаности ученика. У наставни страних језика, веома је важно какав ће однос наставник остварити са ученицима. Учење и усвајање језика је боље и ефикасније ако наставник уважава ученика као равноправног саговорника. Ученике треба добро упознати, уважавати њихове индивидуалне способности и мотивисати их да што боље развију своје способности. Непожељно и неефикасно је учење под притиском или у страху, а комуникација у таквим случајевима је слаба или непостојећа.

Атмосфера на часу треба да буде пријатна и радна, јер таква атмосфера дјелује подстицајно на ученике. Код ученика треба развијати демократске особине и осјећај за емпатију. Наставник треба да развија код ученика самопоуздање и независност, кооперативност, колаборативност, културу дијалога, толерантност, разумијевање и уважавање различитости, мултикултуралности и плурилингвализма, способност критичког мишљења, аргумендовања властитих ставова и рјешавања проблема. Савремена настава руског језика користи савремене методе које омогућавају мотивацију за практичну употребу језика. Данас су ученици изложени бројним информацијама и зато се улога наставника мијења.

За изграђивање међукултурних компетенција важно је код ученика развијати способност успостављања односа између сопствене и стране културе, изграђивање адекватног доживљаја представника стране културе, способност посредовања међу двјема културама, способност исказивања поштовања и разумијевања других вриједности и традиција и неометаног превазилажења стереотипа.

У наставном процесу, матерњи језик треба користити што је мање могуће. Наставник треба да води рачуна да наставу реализује тако да је прилагођена различитим нивоима постигнућа ученика у одјељењу, као и различитим стиливима учења.

Наставник, започињући рад треба да веома прецизно одреди циљ часа, јер је сваки час одређена етапа у формирању навика и усвајању знања из ограниченог језичког материјала.

Сваки час ставља пред наставника испуњавање одређених захтјева:

- максималну активност ученика у току часа, увођење у активност што већег број ученика;
- наставник мора имати пред собом јасно постављен циљ, тачније конкретан методички задатак;
- обавезност контроле и оцјењивања. То не мора да буде оцјена (уколико јесте, треба да је аргументована), то је праћење активности ученика;

- обавезност васпитног аспекта часа, гдје наставник има битну улогу, као личност која утиче на ученике.

Приликом припремања за наставни процес и у његовој реализацији, наставници треба да користе разноврсне и савремене методе (метода демонстрације, илустрације, рада са текстом, разговора, рјешавања проблема, итд), облике рада (рад у пару, рад у групи, индивидуални рад, итд), типове задатака (подвуци, заокружи, допуни, напиши, допиши, итд) и расположива наставна средства (аудио и видео материјал, постери, рјечници, итд) што омогућава ученицима да увјежбају и што боље усвоје презентоване садржаје тј. развију и унаприједи језичке компетенције. Наставник треба да подстиче ученике да активно учествују у самом наставном процесу тако што ће им омогућити да и они генеришу неке од додатних материјала који се користе на часу.

Настава у почетној фази учења треба да буде што сликовитија и да има логичан слијед. Треба водити рачуна о избору и разноврсности активности. Коришћењем само једног стила учења довешћемо у неравноправан положај ученике којима не одговара тај стил. Њима ће бити теже да уче и да остварују исходе. Активности не треба увијек да буду на високим нивоима језичких знања и вјештина да не бисмо довели једну групу ученика до тога да буду демотивисани и да не могу да учествују у њима. Важно је бирати активности које одговарају различитим стиловима учења (визуелни, аудитивни, кинестетички) и нивоима знања ученика (слабији и бољи ученици).

Нове садржаје не треба излагати у кратком периоду и одједанпут, већ постепено и уз промјене у комбинацији са другим активностима које нису сличне наставним облицима рада. Такав начин излагања ће подстаћи мотивацију код ученика, а истовремено ће допринијети и развоју њихових индивидуалних способности и вјештина.

Граматицке јединице не би требало да представљају главни задатак наставника. Њих на почетку учења руског језика треба посматрати и радити у оквиру лексичких јединица. За неке граматицке особине довољно је да их ученици само препознају и разумију, а утврђивање таквих садржаја долази извршавањем различитих комуникативних вјежби. Закључивању и уочавању може помоћи и указивање на сличности и разлике у матерњем и руском језику. У настави руског језика, за учење граматицких структура препоручује се индуктивни приступ. Ученици, из низа предочених примјера, идентификују језичке структуре и уоче правила која касније примјењују у пракси. Граматицке структуре се уводе постепено и примјењују на великом броју вјежбања базираних на реалним ситуацијама. Приликом објашњавања граматицких садржаја наставници треба да сведу употребу сложене терминологије (метајезика) на минимум. Понављање већ познатих структура омогућава да ученици утврде оне дијелове које нису најбоље савладали у претходном периоду. Познавање граматицких правила није циљ наставе руског језика, стога не треба тражити од ученика да их репродукују уколико их правилно употребљавају.

Језичке структуре и граматицка правила у каснијим разредима се могу уводити по потреби и постепено. Пожељно је користити различите вјежбе и ситуације у комуникацији. Могу се објашњавати не само на руском, већ и на матерњем језику. Ипак, употребу матерњег језика и у таквим ситуацијама треба свести на најмању могућу мјеру, а практиковати када је његова употреба ефикаснија и продуктивнија.

Приликом изучавања новог текста полази се од познатих чињеница уз употребу језичких средстава. Наставник треба да наводи ученике да ново значење ријечи или

реченице одгонетну помоћу неке слике, на основу сличног текста, синонима, антонима и сл. Учење ријечи се касније проширује помоћу рјечника и других приручника. Код ученика се истовремено развијају четири језичке вјештине: слушање, говор, читање и писање.

Слушање и разумијевање

Наставник треба да користи што разноврсније, снимљене, прилагођене материјале за слушање, с циљем оспособљавања ученика да разумије природан говор. Осим уџбеничких текстова, пожељно је да се (уколико у учионици постоје услови за то) на вишим нивоима учења језика плански повремено укључе у наставу иразличити оригинални страни аудио-текстови – из пригодних приручника, часописа, штампе, видео-филмова, ТВ емисија и сл. Начин рада на таквим текстовима зависи од циља часа, али и од тога шта наставник жели да постигне не само на датом часу него и у даљем наставном периоду.

У почетној години учења неопходно је да се ученици прво навикну на разликовање и разумијевање различитих гласова, специфичних за руски језик, а након тога ријечи и краћих реченица. Од велике је важности у овој фази изговор наставника и других говорника ако користимо снимљене садржаје. Ријечи и реченице морају бити јасне, изражене неким логичим редом, са доста понављања. Вјежбе слушања за ученике основне школе треба да буду добро припремљене и промишљене. Зависно од узраста ученика ове вјежбе могу да служе за развијање фонетског слуха и унутрашњег говорења. На почетку учења језика слушање би требало да буде саставни дио сваког часа (повнављање ријечи и слушање сличних ријечи). Касније треба плански и периодично обавезно провјеравати навике слушања код ученика. Након почетног периода, слушање се полако помјера са краћих на дуже текстове које ученици могу да слушају више пута. Прије сваког слушања наставник треба да припреми ученике како би што успјешније прихватили садржаје.

Наставник треба да спроведе активности прије слушања, током слушања и након слушања. Прије слушања наставник може упознати ученике са темом текста, представити садржаје помоћу слика, упознавање са задатком који ће ученици рјешавати док слушају. Током слушање неке од активности могу бити: записивање ријечи у свеску, набрајање особа и ствари, цртање, бојење и заокруживање, праћење текста на сликама, допуњавање слика.

Послије слушања ученици провјерају разумијевање и покушавају да одговоре креативно уз коришћење различитих вјежби. Одговор може бити помоћу ријечи, распоређивање слика, цртање, дизањем руке, покретима који имитирају догађаје у тексту, тачно/нетачно, помоћу одговора на гласна питања, уписивање ријечи које недостају у тексту, повезивање текста са сликама, понављање или препричавање садржаја.

Читање и разумијевање

За развијање ове вјештине треба користити разноврсне изворне прилагођене текстове уз кориштење одговарајуће технике читања. Осим што доприноси бржем и лакшем овладавању страним језиком, читање је и средство упознавања са земљом, народом и културом чији се језик учи. Главни циљ ове вјештине је да ученици стекну одговарајућу брзину и изражајност, а прије свега тога да разумију намјену прочитаног. Важно је водити рачуна о томе шта ученици воле да читају. С тим у вези, пожељно је, поред текстова из уџбеника, доносити текстове који су у складу са развојем и

интересовањима ученика. Ученици треба да препознају суштину текста помоћу слика, симбола и сл. Тек након тога треба укључити читање ријечи, реченица и фраза. Рад на тексту обухвата три фазе: активности прије читања, у току читања и после читања.

Разумијевање текста се може провјеравати за вријеме или након читања. За провјеравање разумијевања прочитаног текста треба користити разноврсне вјежбе типа допуњавања, повезивања, избора понуђеног одговора, одговора на питање и сл.

За ове двије вјештине је потребно истаћи да ученици не морају разумјети цијели текст од ријечи до ријечи, али је потребно да разумију текст у глобалу и идентификују потребну информацију у тексту.

У активности прије читања свакако треба уврстити разговор о садржају текста, о ономе што ћемо читати. На тај начин треба да покушамо пробудити интересовање код ученика. Такође, ученици на основу слика могу доста закључити о садржају текста.

Након тога долази друга фаза (активности у току читања. У овој фази веома је важно разумијевање садржаја, повезивање текста са сликама и дијаграмима, подвлачење занимљивих израза, писање одређених ријечи и сл.

У завршној, трећој фази, долазе активности након читања, а то се, прије свега, односи на провјеру разумијевања прочитаног текста. У то спадају одговори на питања, избор правилних и погрешних тврдњи, објашњења текста, изражавање мишљења о тексту, писање текста у другом времену и лицу и сл.

Говор

Представља конкретно комуницирање, приликом кога ученик изражава своје мисли, жеље, осјећања, потребе, намјере, итд. За успјешну реализацију ове активности врло је битан избор теме као предметног садржаја, јер она одређује избор говорне форме и језичких средстава. Избор тематике је условљен циљевима и задацима наставе, степеном обучености ученика и њиховим узрасним специфичностима. Наставник, али и ученици могу поставити неку говорну ситуацију примјеном различитих поступака. Препоручују се активности које омогућавају размјену знања, информација, идеја, мишљења, било да се ради о активностима дијалошког или монолошког типа. Пожељно је да у активностима учествује што више ученика (рад у пару, мањим или већим групама, мини дијалози, игра по улогама, симулације). Активности треба да буду усмјерене на псеудокомуникацију која се остварује путем игровних и других активности. Таква ситуација ствара се на часовима помоћу различитих поступака, као што су: опис саме ситуације, очигледна средства, инсценација, коришћење свакодневних комуникативних ситуација на часу (извршавање молбе, тражење информација, захтјев, приједлог, наредба итд.),

У вишим разредима основне школе наставник може преузети улогу фацилитатора, односно учествовати на часу у својству организатора и саговорника који усмјерава и координише активности како би што више времена било препуштено комуникацији између ученика (њиховим разговорима и расправама на одређене теме).

Наставник треба на свим нивоима учења да посвети доста пажње говору. Говор ће допринијети развој правилне употребе језичког знања код ученика, самопоуздања и интересовања за руски језик.

Важно је бирати теме које су предмет интересовања ученика или су саставни дио свакодневног живота. Наставник треба да представи тему или да сачека да је ученици сами препознају на основу градива или слика. Пожељно је укључити већи број ученика

и наставу изводити у групама и паровима. Не би требало инсистирати да ученици одговоре ако нису спремни за то. Овакав начин рада захтијева добру припрему.

У почетној фази корисне су различите говорне игре (нпр. бројалице). У наредним фазама треба усмјеравати ученике на препричавање догађаја или приче, извјештавање о неком догађају и сл. У разговору између ученика унутар одјељења треба инсистирати на размјени мишљења како би се дошло до рјешења неке ситуације или закључка. Касније, активности ученика треба све више усмјеравати на самостално препричавање, извјештавање, препричавање догађаја, приче. У разговору, ученици треба да размјењују мишљење о стварима и ситуацијама. Циљ разговора мора бити осмишљен тако, да ученици стварно траже информацију, дођу до неког рјешења или реалног закључка у коме могу формирати лични став.

Не би требало прекидати ученике док говоре, без обзира да ли праве грешке. Наставник треба да запише грешке и на крају да укаже ученику на исте. Често прекидање говора, да би се отклониле грешке, је контрапродуктивно и не доприноси самосталности ученика.

Писање

За развијање ове вјештине може се користити писање на задату тему или писање по датом моделу. Наставник треба да уради квалитетну припрему, увод у писање састава, у смислу дефинисања и представљања рубрике, односно захтјева који треба да се испуне приликом писања састава. Састав може бити у виду краћег описа породице, личног описа, честитке и сл. Такође, на овом нивоу ученици треба да одговарају на питања послје текста. Ученицима треба указати на важност самог процеса писања и писменог изражавања. Писани текст треба да има одговарајућу форму, лексику, те граматичку, правописну, и интерпункцијску тачност.

Писање је нарочито захтјевна активност, зато је код ученика треба развијати постепено. На почетку учења ученици записују само поједине ријечи, фразе и краће реченице. Писање мора бити прецизније и организованије од говора. Ученик мора имати довољно времена да размисли и доврши или преформулише своје тезе. Добро састављен писмени задатак није само добра вјежба за учење језика, већ подстиче да ученици могу своје представе, искуства и осјећања описати на лични и стваралачки начин. Стваралачки начин учења не могу остварити сви ученици, па би то требало узети у обзир када се буде вршило вредновање састава.

Полазне тачке за писање могу бити разговор о теми, слушање или читање текста. Ученици прво обликују реченице и припреме биљешке, а касније их реализују у приче. Описивање слика, предмета и животиња на нижем степену може бити припрема за писање. Пожељно је да у оквиру развијања ове вјештине буду заступљени различити жанрови и методе, као што су писање писма, састављање текста на основу скица или слика, довршавање приповијетке, трансформација текста (нпр. пасивних језичких конструкција у активне и обратно) итд. Поштовање правописа такође спада у учење писања, али не представља главни циљ.

Лексика

Лексика је један од битних елемената у учењу страног језика. Изучавање лексике није само учење нових ријечи. Приликом учења лексике треба спознати и усвојити везе између ријечи. Зато учење лексике, односно ријечи појединачно ван реченице не даје добре резултате. Рад на лексици је тијесно повезан са другим аспектима језика, посебно са граматиком. За објашњавање нове лексике, наставници треба да користе

контекстуални приступ. Ученике треба подстицати на усвајање парадигми ријечи и колокација коришћењем савремених приступа настави лексике, нпр. креирањем мапа ума или мрежа.

Усвајање новог лексичког материјала и провјера усвојености остварује се системом вјежби. Циљ тих вјежби је формирање навика кориштења новог лексичког материјала. Препоручује се да се прве вјежбе одрађују одмах после увођења нове лексике, и то усменим путем. Усмено усвојену лексику неопходно је, не одлажући, допунити писменим вјежбама.

Усвајање нове лексике неће имати ефекта, ако немамо добро изграђен систем контроле и рада на исправљању грешака. Код исправљања грешака, наставник треба да буде обазрив. Ученике не треба прекидати због грешака које праве у току усменог излагања. Наставник треба да укаже на њих по завршетку излагања или да се користи методом тзв. корективне повратне информације. У писаним радовима, наставник треба да означи врсту грешке. Када је то могуће, треба пружити прилику ученицима да исправе грешке самостално или сарађујући/дискутујући са другим учеником/ученицима.

Препоручује се писано и усмено тестирање усвојености вокабулара и граматике у контексту, а не директним испитивањем значења ријечи и знања граматичких правила.

Домаћи рад

Домаћи задатак треба у себи да садржи елементе новине, да има проблемски карактер подстиче ученика на логичко размишљање и повезивање језичких чињеница. Домаћи рад треба да има функцију утврђивања онога што је рађено на часу с циљем да се да прошире знања, реализују вјештине и стекну навике, а наставник треба да добије увид да ли су остварени исходи. Треба водити рачуна о обиму, тежини и разноврсности домаћих задатака. Домаћи задаци треба да буду кратки, средње тежине и тематски разноврсни. Повремено домаће задатке треба давати по групама, јер ученике подстичу на дружење, дијелење обавеза и упућују их на тимски рад.

Пројекти

Израда пројеката је веома корисна за ученике у настави руског језика. Оваква активност омогућава развијање самосталности и одговорности код ученика. Пројектни задатак треба да је јасно дефинисан, са детаљним упутством за израду и прилагођен способностима ученика. Наставник припрема и представља рубрику (захтјеве које треба испунити приликом рада на пројектном задатку) са којима упознаје ученике. Ученици могу реализовати пројектни задатак индивидуално, у пару или у групи (што зависи од плана рада наставника и договора између ученика и наставника). Завршетак рада на пројекту представљају презентације које ученик/пар/група реализују на часу. Презентације могу бити разноврсне (усмене, зидне новине, постери, итд). Пројекти могу да се раде у учионици и ван ње, у трајању од неколико недјеља до читавог полугодишта уз конкретно мјерљиве резултате.

У складу са доступним могућностима, потребно је упућивати ученике на креативнији и самосталнији рад посредством савремених технологија и образовних ресурса који су доступни на руском језику.

Праћење, вредновање и оцјењивање

Провјеравањем и систематизацијом открива се степен усвојености градива, уочавају се проблеми и празнине у знању ученика, али се запажају и индивидуалне особине ученика (пажња, интересовање, памћење), што значајно доприноси индивидуализацији наставе.

Важно је на почетку школске године направити процјену нивоа знања ученика како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем.

Формативним оцјењивањем се прате постигнућа ученика различитим инструментима (пројектни задаци, портфолио, самоевалуација, дијагностички тестови и др.), а сумативним оцјењивањем (писмени задаци и тестови) прецизније се процјењује оствареност исхода на крају одређеног периода (полугодишта, године или циклуса образовања).

Формативно вредновање не представља искључиво праћење ученичких постигнућа, већ представља и праћење начина рада и средство које наставнику може помоћи да мијења и унапређује процес рада.

Приликом оцјењивања ђака, наставници треба да праве разлику између учених и научених структура. Учено градиво, на примјер, односи се на препознавање одређених глаголских форми, док научено градиво подразумијева тачну употребу одређених глаголских форми у контексту. Када је ријеч о вокабулару, научено градиво се односи на учениково познавање значења ријечи, док усвојени вокабулар подразумијева употребу ријечи у различитим контекстима.

Праћење, вредновање и оцјењивање ученика је континуиран и сталан процес у настави руског језика. Наставник прати напредовање ученика током рада и води евиденцију о постигнућу сваког ученика појединачно. Вредновање постигнућа ученика се заснива на исходима учења. Наставници прате, вреднују и оцјењују ученике путем усмених и писаних провјера постигнућа у складу са важећим Правилником о оцјењивању ученика у основној школи и методици наставе руског језика.

Оцјењивање и вредновање се сматрају саставним дијелом процеса наставе и учења. Из тог разлога треба водити рачуна да се оцјењивање и вредновање ученика не разликује од уобичајених активности на часу. Оцјењивањем треба да се обезбиједи напредовање код ученика у погледу остварености исхода и квалитета наученог, као и додатно јачање мотивације за њихов даљи рад. У првом плану двако не треба да буде истицање њихових грешака.

Приликом оцјењивања важно је узети у обзир и однос према предмету, труд, залагање и активност ученика током рада на часу, као и редовност, тачност и самосталност приликом израде домаћих задатака.

Наставник треба да врши редовну критичку анализу реализованих часова, односно анализу степена усвојености знања, навика и умења код ученика, што значајно доприноси унапређењу организације и артикулације часа, ефикасности наставе датог страног језика. Томе доприносе квантитативне и квалитативне анализе.

Усмене провјере постигнућа се врше у току реализације наставних садржаја на часовима, тј. рада у пару, у групи и индивидуалног рада ученика. Требало би чешће користити рад у паровима и групни рад, којима се ученик подстиче на активнију говорну дјелатност, а такође и непосредније се изражава. Наставник редовно прати и

записује запажања о правилном изговору, јасном изражавању, правилној употреби граматике, богатству вокабулара, начину изражавања, сналажењу у разним ситуацијама. У току полугодишта, пожељно би било да наставник најмање два пута оцијени ученика према способностима за учествовање у говорној интеракцији и за усмено излагање. Треба избјегавати класично усмено испитивање ученика, већ усмену оцјену извести на основу ученикове активности на часу. Уколико ученик није активан и не одговара на наставниково подстицање да се укључи у рад одјелења, наставник га може усмено испитати и на тај начин провјерити и вредновати његово знање.

Писмене провјере постигнућа се реализују кроз низове задатака објективног типа, контролне радове, диктате и вишеминутне провјере постигнућа, писање слободних или састава на задату тему, расправа и извјештаја. Приликом вредновања и оцјењивања води се рачуна о правопису, јасном изражавању мисли, логичком излагању идеја, граматичкој тачности, богатству вокабулара, конструкцији реченица, организацији текста.

У писменим задацима је пожељно да наставник означи тип грешке (граматичка, правописна и др.) и да пружи прилику ученицима да чешће сами исправљају своје грешке (индивидуално, у пару или у групи).

Праћење напредовања и вредновање постигнућа треба да благовремено пружи повратну информацију (непосредно након активности ученика и/или у току обављања те активности). Информација треба бити конкретна (разумљива ученику и родитељу/старатељу) и односити се на активности и резултате рада ученика, а никако на ученикову личност. Приликом постављања питања, захтјева и задатака који ученици треба да рјешавају, треба водити рачуна да садрже и више нивое знања (анализа, синтеза, примјена). У писменим провјерама знања лексичко-граматичке вјежбе треба да имају предност над чисто граматичким вјежбама.

На почетку школске године наставници треба да упознају ученике са системом рада и оцјењивања. Поред контролних радова, писаних вјежби, тестова и других врста задатака, оцјењује се ученикова активност на часу. У том смислу би требало избјегавати класично усмено испитивање ученика, већ усмену оцјену извести на основу ученикове активности на часу. Уколико ученик није активан и не одговара на наставниково подстицање да се укључи у рад одјелења, наставник га може усмено испитати и на тај начин провјерити и вредновати његово знање.